
ELS PREMIS LITERARIS EN CATALÀ A OBRA PUBLICADA (2000-2020): DELIBERACIONS I CÀNON*

LITERARY AWARDS FOR BOOKS PUBLISHED IN CATALAN (2000-2020): DELIBERATIONS AND CANON

DARI ESCANDELL
Universitat d'Alacant
dari.escandell@ua.es

Resum: Aquest article analitza els premis literaris a obra publicada en llengua catalana, un terreny acadèmicament poc explorat encara ara, i pondera la incidència real d'aquests guardons en la conformació d'un presumpte cànon referit a la modalitat de prosa narrativa original en aquest idioma. L'estudi para atenció als set premis actuals que condecoren llibres ja comercialitzats: el Llibreter, el Crexells, el Serra d'Or, el de la Crítica Catalana, el d'Òmnium, el Ciutat de Barcelona i el Lletra d'Or. En concret, descriu les particularitats i peculiaritats de cada guardó i circumscriu el camp d'anàlisi als títols de narrativa adulta distingits al llarg de les dues primeres dècades del segle XXI. Els valors mostrals considerats s'examinen premi a premi i de forma conjunta. Entre els factors avaluats hi ha el model de jurat o el gènere i l'origen geogràfic dels escriptors condecorats, així com el grau de canonicitat conseqüència de l'acumulació de distincions pel que fa a obres, autors i editorials.

Paraules clau: premis literaris, cànon, premis a obra publicada, català, literatura catalana, narrativa catalana actual.

Abstract: This article analyses the literary awards for works published in Catalan, a field that still remains rather academically unexplored. The research also measures the actual incidence of these

(*) Article elaborat al si del projecte de recerca «El canon literario no académico: construcción, características, responsables, selección y recepción en los epitextos públicos virtuales» (PID2019-10587RB-I00). Projectes de R+D+i en el marc dels Programes Estatals de Generació de Coneixement i Enfortiment Científic i Tecnològic del Sistema de R+D+i Orientada als Reptes de la Societat. Ministeri d'Economia i Innovació. Govern d'Espanya. Convocatòria 2019.

awards in shaping a canon related to the category of narrative prose in this language. The study evaluates the seven current awards that reward books already on the market: Llibreter, Crexells, Serra d'Or, Crítica Catalana, Òmnium, Ciutat de Barcelona and Lletra d'Or. Specifically, it describes the particularities and peculiarities of each award and focuses its analysis on the award-winning adult narrative titles throughout the first two decades of the 21st century. The sample values considered are examined award by award and jointly. The factors evaluated include jury model and the gender and geographical origin of the award-winning writers, as well as the degree of canonicity resulting from the accumulation of awards in terms of works, authors and publishers.

Key words: literary awards, canon, awards for published work, Catalan, Catalan literature, current Catalan narrative.

1. INTRODUCCIÓ

Qualsevol novel·la escrita en llengua catalana pot ser distingida amb un premi literari a obra publicada. Normalment, en l'interval de l'any mateix en què el llibre ix a la venda al successiu al del llançament comercial. Aquests guardons els concedeixen institucions i organismes públics, però també entitats d'iniciativa privada, com ara associacions culturals o mitjans de comunicació de tarannà divulgatiu. Els jurats responsables d'emetre les deliberacions els integren habitualment analistes experts i acadèmics del ram, tot i que en ocasions, en connivència o no amb aquests crítics especialistes, també s'atén l'opinió anònima dels lectors del carrer.

Aquest estudi escorcolla la relació completa de títols de narrativa en català enlletats al llarg de les dues primeres dècades del segle XXI pels premis literaris a obra publicada vigents avui dia. L'anàlisi contrastiva dels llibres condecorats amb premis d'aquesta naturalesa durant el lapse 2000-2020 permet dilucidar vagament un cànon més o menys definit conseqüència precisament d'aquests certàmens, si acceptem com a canònics aquells títols i autors que una col·lectivitat concreta considera valuosos (Sullà 2007: 12) i que motiven, atesa la relació causa-efecte fefaent, la concessió d'un premi com a símbol d'enaltiment. Partint d'aquesta premissa, avaluarem els valors mostrals quant a gènere i origen geogràfic dels escriptors premiats, així com el grau de canonicitat conseqüència de l'acumulació de distincions en obres, autors i editorials.

El Premi Llibreter, el Premi Joan Crexells, el Premi de la Crítica Serra d'Or, el Premi de la Crítica Catalana de l'Associació d'Escriptors (AELC), el Premi Òmnium

a la Millor Novel·la de l'Any, el Premi Literari Ciutat de Barcelona o el Premi Lletra d'Or són conferits per un jurat de prestigi, encara que al si d'alguns d'aquests certàmens també es pensen fórmules per tal d'intentar donar veu als lectors destinataris. No exempts d'agitació i debat social en fer-se públic els veredictes, sovint polèmics i impopulars, aquests reconeixements dibuixen una panoràmica si fa no fa concloent a l'entorn de quins llibres i quins autors generen un cert consens canònic i, fins i tot, conats —més aviat excepcionals i aïllats— d'unanimitat.

2. CONSIDERACIONS METODOLÒGIQUES

Aquesta investigació segueix un patró similar al de Lluch i Cantó (2021), amb el descriptor detallat de cada premi en particular i la valoració conjunta consegüent, quantitativa i qualitativa, dels valors mostrals obtinguts, reforçada al seu torn per mitjà de taules-resum i gràfics il·lustratius de resultats. Les obres considerades són exclusivament prosa narrativa per a adults. Aquesta tipologia de llibres comprén, en essència, novel·la i, en menor mesura, reculls de relats breus. El present estudi prospectiu no té en compte la resta de gèneres (poesia, teatre o assaig), ni tampoc títols inherents a l'ingent circuit literari infantil i juvenil. La raó és ben senzilla: si computem també aquestes altres modalitats literàries, el reguitzell de premis a obra publicada seria interminable; de fet, en opinió de personalitats destacades del ram, la xifra actual de premis en català frega la hipertròfia (Serra 2018; Pagès 2020). Encara més, diversos dels guardons objecte d'anàlisi en aquestes pàgines concentren una atapeïda munió de distincions específiques per a cadascuna de les categories esmentades, criteri que hauria suposat obrir un pèl massa el meló.¹ L'estudi bandeja així mateix el Premi Nacional de Literatura, abolit l'any 2013, així com també el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, perquè malgrat la periodicitat anual, no es tracta de distintius a un títol concret, sinó de mencions deferents en agraïment a la trajectòria creativa i vital d'escriptors reputats. També han estat descartats el Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians (concedit per l'AELC) i el Premi de Creació Literària de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; el ventall de candidatures potencials d'aquests dos guardons, circumscrit en exclusivitat a autories valencianes, diferia respecte del criteri de territorialitat global del conjunt de premis considerats en aquest treball.

1. La Institució de les Lletres Catalanes ofereix informació actualitzada sobre l'evolució, les convocatòries i el palmarés de tots els premis literaris en català a obra publicada: <<https://cultura.gencat.cat/ca/ilc/que-fem/premis-literaris>>.

Dels llibres de narrativa condecorats amb premis a obra publicada durant el període 2000-2020, només s'han tingut en compte els títols escrits originalment en català. En circumstàncies òptimes, atesa la forquilla absoluta de 21 anualitats, els set certàmens objecte d'estudi hi haurien d'haver reportat un total de 147 distincions. Al remat, però, la mostra ha quedat reduïda a 99 llibres. Això és, el 67,3 % dels premis a obra narrativa publicada concedits en el que portem de centúria, xifra motivada per la fluctuació d'aquestes variables: el Premi Llibreter no aplicà diferencial idiomàtic fins el 2010 (fins llavors premiava indistintament llibres en català o castellà, originals o traduïts d'altres llengües); el Premi Òmnium s'ha instaurat fa relativament poc (l'any 2017); el Lletra d'Or i el Ciutat de Barcelona no fan distinció quant a gènere literari i han optat per premiar llibres d'altres modalitats d'escriptura en diverses edicions; per últim, l'edició de 2020 fou desconvocada o declarada deserta en molts casos arran de la pandèmia de la Covid-19.

	Premi Llibreter	Premi Crexells	Premi Serra d'Or	Premi AELC	Premi Òmnium	Premi Ciutat BCN	Premi Lletra d'Or	Total
Narrativa 2000-2020	11	19	21	21	4	14	9	99

Taula 1. *Títols de prosa narrativa (novel·la i narrativa breu) originals en llengua catalana premiats entre 2000 i 2020*

Preàmbuls exposats, hom es pregunta sovint sobre el grau d'incidència real d'aquests certàmens sobre el lector destinatari. En altres paraules: ¿hi aprofiten veritablement per a prestigiar llibres i escriptors i vertebrar un públic més o menys adep-te? No sense prevencions, podem revelar que la literatura catalana, competidora desigual amb el castellà dins d'un mateix mercat editorial, apuntala un cànon remotament academicista a través dels premis a obra publicada. Esgrimim-ne el perquè.

D'entrada, el fet cert és que resulta ben difícil, ni que siga a grans trets, quina és la influència veraç dels premis literaris en el públic lector. Hi ha qui es planteja si realment resulten efectius per a enaltir autors determinats i teixir un públic mínim fidel a les figures més destacades. Fins i tot, hi ha qui dubta si els premis, tant els que reconeixen obra inèdita com publicada, serveixen d'alguna manera per a prestigiar la literatura catalana (Pagès 2020). No debades, diferents veus provinents de l'ecosistema literari de casa nostra coincideixen a denunciar que, si el ressò mediàtic dels premis a obra inèdita tendeix a ser baix per regla general, en el cas dels d'obra publicada la incidència és pràcticament inexistent (Serra 2018). Convé advertir, però, que aquestes opinions són en realitat aportacions contextuais desproveïdes de vàlidesa metodològi-

ca, tot i que, al capdavant, ajuden a copsar les percepcions del sector cultural sobre la qüestió objecte d'estudi. És per això que, en enraonar sobre un possible cànon referit a llibres i autors condecorats amb aquesta tipologia concreta de premis, hauríem de parlar més aviat d'un cànon acadèmic no exempt de molts matisos.

Tal com s'exposa després amb major detall, els títols premiats pels set certàmens actuals a obra publicada en català els trien jurats de tipologia dispar: des d'experts i crítics literaris professionals fins a lectors anònims, passant per persones afins o no tan afins a l'espectre sempre ambivalent de la cultura i el món del llibre. Lluch (2021) situa per exemple el cànon lector no acadèmic quan aquest es genera entre iguals. En la línia d'aquesta idea del judici entre iguals, avalada a bastament per prestigiosos sociòlegs com Pierre Bourdieu (1964), alguns premis a obra publicada proven de donar veu als lectors, amb resultats més o menys reeixits. De fet, els d'aquesta condició són els únics guardons en què els lectors poden dir la seua, perquè a diferència dels que premien obra inèdita, els llibres distingits els han pogut llegir i degustar abans de judicar-los. Segons Montaner (2011), la conformació d'un cànon literari no ben bé acadèmic vindrà marcada també, com en el cas dels cànons oficials, per la necessitat de seleccionar un elenc d'autors. En canvi, el factor de la remuneració econòmica, lligat sovint a la limitació de recursos o a la intenció última de determinats premis, no pot ser mai en aquest cas un dels elements prioritaris a l'hora de conformar-lo (Montaner 2011: 51).

La productivitat de cada escriptor també pot condicionar fora mida la seua inclusió dins d'un cànon forjat de resultes d'un premi literari. Una freqüència creativa exageradament alta o baixa, és a dir, escriure massa o massa poc, pot condicionar en totes dues direccions qualsevol autor candidat a formar-ne part (Montaner 2011: 62). Alhora, tampoc no hem de confondre l'accepció de «cànon» amb la de «clàssic», perquè qualsevol llibre pot convertir-se en canònic tan bon punt la crítica o els lectors el situen en la palestra mediàtica —precisament mitjançant plataformes com els premis a obra publicada—, encara que no haja transcorregut el temps necessari per a considerar-lo un clàssic (Cerrillo 2018: 20).

En l'intent d'establir una definició de cànon que resulte operativa per al circuit literari català, Sullà (2008) estima canònics el conjunt d'obres i d'autors que una col·lectivitat considera valuós. De fet, en plena concomitància amb la tasca exercida pel jurat de qualsevol premi literari a obra publicada, aquest justifica també el terme cànon com el resultat d'una selecció que un grup social fa a partir d'un conjunt més ampli, com ara el corpus sencer de la literatura en la llengua d'una comunitat acotada a un mateix any. Per raons merament operatives, escau per tant que algú d'aquest sistema literari (per afinitat lògica, escriptors, crítics, professors, públic, editors, etc.),

represente la totalitat d'una col·lectivitat, ja que sense aquesta delegació consensuada no existiria altrament fórmula factible de conèixer-ne el parer (Sullà 2007: 14-15).

Pablo-Núñez (2011) o Abad (2018) aborden en termes generals les diatribes dels premis literaris i la influència dels grans *holdings* editorials en la creació de cànon actuals des d'una perspectiva global, però poc o gens s'ha escrit sobre el cas concret dels premis literaris a obra publicada en català. Entre els qui n'han fet esment, Vicenç Pagès (2020: 1) els desvincula de l'aurèola de negoci que impregna el premi literari convencional i que motiva, al seu entendre, la proliferació desmesurada de productes un pèl *kitsch*:

A diferència dels premis a obra inèdita, els que es concedeixen a obra publicada no estan vinculats a cap editorial, de manera que no hi ha el perill que responguin a interessos econòmics (fet que no significa que les deliberacions siguin angelicals). Són premis atorgats per crítics i lectors especialitzats, i els beneficis que reporten al guanyador tendeixen a ser simbòlics, si bé el Premi Llibreter implica un augment de vendes significatiu.

A l'inici d'aquestes consideracions metodològiques s'advertia que el present estudi ha bandejat, entre altres, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, potser el més controvertit entre els guardons a obra publicada, perquè no premia cap llibre en concret sinó la recta final de trajectòries autorials perllongades durant dècades. Aquest mateix crític i escriptor puntualitza que «entre els premis a obra publicada, destaquen els de la Crítica, els Serra d'Or, el Crexells, i una romanalla de la cultura antifranquista», paradigma en què situa, entre altres, el Premi d'Honor esmentat, «el més anacrònic i calderonià, i també polèmic, ja que no s'ha trobat encara cap definició d'honor que satisfaci tothom, ni cap sistema consensuat que el mesuri» (Pagès 2020: 1). Tanmateix, el llibreter Josep Cots (2018: 1) remarca que, per regla general, els guardons a obra publicada solen restar una mica al marge del debat agitat i polèmic inherent als premis literaris, malgrat la controvèrsia que comporta sempre la conformació i la deliberació de qualsevol jurat:

En general aquest tipus de premi tenen en el nostre país, i hi inclou Espanya, un caràcter oficial que els empobreix una mica perquè depenen en certa manera del vaivé polític o de saber donar-lo «a qui correspongui», tema molt subjectiu i discutible. Els jurats triats en aquests casos acostumen a ser-ho a dit (per afinitat) o per motius de prestigi social i cultural.

Cots (2018) i Rafel (2018) coincideixen en el fet que els premis a obra narrativa publicada passen sovint massa desapercebuts per a l'opinió pública, perquè la institució que els convoca no en fa la difusió mediàtica adequada o bé perquè se n'amaga el propòsit últim: la promoció d'un llibre en particular. Siga com vulga, les polèmiques,

com ara la d'alguna de les últimes edicions del Premi Crexells, no són pas un fenomen particularment nostrat, sinó generalitzat arreu (Cots 2018: 1):

Crec que plantegeu aquest qüestionari arran de l'escàndol del Premi Crexells. Es tracta d'una entitat privada que des de fa anys pretén donar un premi amb rigor i qualitat literària i ha escollit el camí de premiar obra publicada. Em sembla molt encertat perquè la majoria de premis del món occidental s'atorguen així (el Booker, el Goncourt, el Femina, el Renaudot, el Pulitzer, el Heinrich Mann); acostumen a triar d'entre el que s'ha publicat l'any anterior en una llengua i en una àrea geogràfica concretes. Ho fan així perquè els seus convocants pretenen demostrar que estan lliures de les pressions econòmiques de les editorials. Però a França apareixen de tant en tant estudis que demostren el contrari. Dels altres països que prenem de referència no en sé res, però penso que hi passa el mateix. [...] Insisteixo: el que compta en tots els premis és la trajectòria que se li ha sabut donar, l'autoritat moral que tenen els jurats. Aquest és el quid de la qüestió.

En aquesta mateixa línia, l'escriptor Màrius Serra (2018) lamenta que no hi haja cap premi consolidat d'aquesta tipologia a novel·les publicades en català: «El que ha estat més a prop de fer-ho és el Premi Llibreter, que té un model clar i unes plataformes promocionals molt directes, però tot i això som ben lluny dels anglosaxons Booker o Pulitzer» (2018: 1). Malgrat tot, analitzem-los un a un des dels paràmetres epistemològics adduïts.

3. PREMIS LITERARIS A OBRA PUBLICADA

Pel que concerneix guardons literaris que premien llibres en circulació, en l'àmbit nostrat distingim essencialment dues categories: els institucionals, promoguts per organismes públics, i els d'iniciativa privada, atorgats per entitats culturals sensibilitzades amb la divulgació humanística. El més habitual és que siguin concedits per un jurat de prestigi reputat, però no és del tot insòlit que en algun d'aquests premis es formulen també procediments per a donar veu als lectors. Davant de tan variada casuística, escau una anàlisi individualitzada de resultats, premi a premi. No debades, entre els factors més controvertits associats a aquestes variables hi ha, sens dubte, el de la conformació dels jurats. Màrius Serra (2018: 1) manifesta sense subterfugis que:

La tria del jurat sempre serà discutible. Hi ha molts models. Els jurats dels ja desapareguts premis Salambó eren només escriptors (que no haguessin publicat res aquell any). És molt difícil (i gairebé una marcianada) que en un jurat qualificat els membres no tinguin vincles amb el món editorial. Caldria cuidar, però, que no estiguessin a sou de cap editorial, però avui en dia les relacions laborals ja no són el que eren i d'interessos tothom en té. [...] Finalment, crec que la votació popular no lliga amb la convenció dels premis, perquè en qüestions llibresques

la veritable votació popular és comprar el llibre, i això ja es reflecteix en les vendes i les famoses llistes, ai, dels més venuts, que és tota una altra font de misèries.

Conscient també de la complexitat que comporta la constitució d'un jurat literari d'un perfil concret o un altre, l'editor Aniol Rafel (2018: 1) posa en valor la puixança experimentada darrerament pels premis a obra narrativa publicada. Un prestigi i un impacte mediàtic sovint motivats pel nomenament o la proclamació d'aquestes comissions, punt de partida estratègic necessari si pretenem revertir la presumpta situació d'invisibilitat actual:

La tria del jurat ha de dependre de les característiques del premi. Segons com es faci la tria, la personalitat del premi, i per tant el filtre amb el qual el lector sabrà que pot comptar, serà un o altre. En tot cas cal que el jurat sàpiga i accepti què vol i què pretén el premi. La votació popular pot ser un recurs si aquest és l'esperit que té el premi. Si no, no té sentit.

3.1 PREMI LLIBRETER

El Premi Llibreter, instaurat precisament l'any 2000 (data de partida d'aquest estudi), el concedeix el Gremi de Llibreters de Catalunya a lectures publicades al llarg de l'any anterior.² Tanmateix, al cap d'una dècada de recorregut, les bases d'aquest guardó experimentaren un canvi substancial respecte dels criteris de tria dels candidats potencials. D'ençà del 2010, els llibreters arboren llibres de tipologia diversa: (a) un títol de narrativa per a adults escrit originalment en llengua catalana; (b) un àlbum il·lustrat infantil sense diferencial idiomàtic; (c) una obra juvenil escrita en català; (d) un altre títol de narrativa per a adults d'altres literatures diferents de la catalana publicat indistintament en català o en castellà, i (e) un exemplar amb idèntics criteris als de la categoria anterior però acotat a matèria llibresca infantil i juvenil. Fins llavors, però, el jurat triava un únic guanyador entre les dues categories d'obra adulta (a i d, reduïda a una de sola en un principi) a partir de cinc finalistes.

2. Per a ser exactes, el període límit estipulat per a la consideració de publicacions candidates a aquest premi equival, amunt avall, a un any natural, però no respon a cap efemèride concreta com ara el canvi d'any o l'inici de curs acadèmic. Les bases de l'edició vigent en el moment de l'elaboració del present estudi apunten en aquesta direcció: «La darrera edició, la de l'any 2021, corresponent al xxii Premi Llibreter, inclou títols publicats entre el 14 de març del 2020 i el 31 de març del 2021, raó per la qual una obra pot ser guardonada el mateix any que apareix publicada o bé l'any següent (circumstància més habitual). [...] Qualsevol llibreria agremiada podrà votar fins al dia 11 de juny de 2021» (veg. <<https://gremidellibreters.cat/xxi-premi-libreter/>>; data de consulta: 17.08.2021).

Aquesta variable fa que el nostre camp d'anàlisi se circumscriba a les obres publicades d'acord amb el primer dels paradigmes anunciats; categoria, antany fusionada, en què circumstancialment cap creació original en català fou objecte de reconeixement al llarg del període unificat 2000-2009. Malgrat aquesta vicissitud, en opinió gairebé unànime per part de la crítica especialitzada, el Premi Llibreter és, de totes les distincions a obra publicada, aquella que té una incidència comercial més directa, ja que el simple fet de rebre'l torna a situar llibre i autor en l'aparador mediàtic una altra vegada (Pagès 2020). En circumstàncies normals, representants dels llibreters agremiats conformen el jurat. Aquest tribunal tria un llibre entre tres candidats seleccionats prèviament per una comissió del mateix Gremi, integrada per cinc llibreters en cadascuna de les modalitats respectives.

Aquest premi dirimit per les llibreries catalanes mateixes té per objectiu fonamental, segons s'argüeix a les bases, destacar i reconèixer la qualitat i la significació de determinats títols per afavorir-ne la difusió mitjançant la seua promoció en aquestes botigues especialitzades. Perquè, com s'advertia adés, la distinció situa de bell nou escriptor i llibre en l'espai mediàtic i sociovirtual, però també a l'aparador físic de les llibreries; si més no, a les prestatgeries de la major part d'agremiats. L'editor Aniol Rafel (2018: 1) posa en valor l'increment progressiu en matèria de prestigi experimentada darrerament per aquest guardó, motivada de fet pel model de jurat que hi planteja:

El Llibreter ho està fent molt bé, per exemple, amb una trajectòria ascendent, que fa que tot i que no tingui dotació econòmica, el públic sap que és garantia. Les editorials que l'hem guanyat sabem que guanyar-lo vol dir multiplicar les vendes. Tal com passa amb premis importants a l'estranger, clar (penso en el Goncourt, per exemple, o el Booker, per dir dos noms que ens haurien de servir d'exemple).

La relació d'obres sotmesa a col·lació se cenyeix a la categoria «Literatura catalana», que com déiem, és des del 2010 específica respecte de la resta de modalitats: «Literatura infantil i juvenil en català», «Literatura infantil i juvenil altres literatures», «Àlbum il·lustrat» i «Altres literatures». Vet aquí la relació completa d'obres premiades sotmeses a consideració:

2020	<i>Ignot</i> , Manuel Baixauli	Periscopi
2019	<i>Novel·la</i> , Pol Beckmann	Quaderns Crema
2018	<i>Permagel</i> , Eva Baltasar	Club Editor
2017	<i>Els estranys</i> , Raül Garrigasait	Edicions 1984
2016	<i>Germà de gel</i> , Alicia Kopf	L'Altra Editorial
2015	<i>Gegants de gel</i> , Joan Benesiu	Periscopi
2014	<i>I demà, el paradís</i> , Antoni Vives	RBA
2013	<i>La primavera a Pequín</i> , Francesc Parcerisas	Quaderns Crema
2012	<i>Germans, gairebé bessons</i> , M. Mercè Cuartiella	Brau
2011	<i>La nevada del cucut</i> , Blanca Busquets	Plaza & Janés
2010	<i>Maletes perdudes</i> , Jordi Puntí	Empúries

Taula 2. *Títols de prosa narrativa originals en català guardonats amb el Premi Llibreter*³

3.2 PREMI JOAN CREXELLS

El Premi Joan Crexells de novel·la és la distinció literària degana de les lletres catalanes. Concedit per l'Ateneu Barcelonès d'ençà de l'any 1928, aquest distintiu rep el nom de Joan Crexells (Barcelona, 1896-1926), filòsof, intel·lectual humanista i soci de l'entitat mort de forma prematura, a qui l'Ateneu honora d'aquesta manera en la memòria.

El Crexells premia, en exclusivitat, obres de narrativa publicades originalment en català. Hi ha hagut dues etapes: el període inicial 1928-1938, interromput a causa de l'inici imminent de la dictadura franquista, i el vigent, del 1981 a l'actualitat, instaurada la represa de les llibertats democràtiques. Originàriament, l'escriptor premiat rebia una escultura en què figurava la deessa mitològica Atenea, obra d'Apel·les Fenosa. De l'any 2005 ençà compta amb una dotació econòmica (de 6.000 euros, ara com ara), acompanyada d'una peça única donada per un artista plàstic de renom.

En l'actualitat, el jurat està format per cinc especialistes en literatura catalana contemporània i la presència també del vicepresident primer de l'Ateneu, aquest últim amb veu però sense vot. A partir del 2009 es va intentar implicar el soci en la tria de

3. Durant el període 2000-2009, els llibres premiats foren tots títols originals en castellà o obres traduïdes al català escrites originalment en llengües estrangeres: *L'última trobada*, de Sándor Márai (2000); *Soldados de Salamina*, de Javier Cercas (2001); *El festín del amor*, de Charles Baxter (2002); *L'edat de ferro*, de John Maxwell Coetzee (2003); *Mentira*, d'Enrique de Hériz (2004); *El port de les aromes*, de John Lanchester (2005); *El cinquè en joc*, de Robertson Davies (2006); *Fa mil anys que sóc aquí*, de Mariolina Venezia (2007); *Botxan*, de Natsume Sōseki (2008); *Winesburg, Ohio*, de Sherwood Anderson (2009).

les obres finalistes o del vencedor, però aquestes iniciatives mai no acabaren d'arrelar, fins al punt de no haver pogut celebrar-se l'any 2017 presumptament per manca de quòrum. Arran d'aquest episodi, les últimes edicions n'han recuperat el format clàssic, amb un jurat que tria els finalistes i n'legeix el guanyador en una revetlla literària *ex professo*, si bé aquest format més academicista tampoc no acaba de convèncer de forma unànime. L'any mateix en què es restaurà el format tradicional després del fallit intent entre iguals esmentat, Màrius Serra (2018) lamentava que «el Crexellisme va camí de ser una síndrome d'ampli espectre entre l'elitisme del descobridor de rareses i el populisme de les votacions sense votants», opinió compartida llavors per altres crítics (Cots 2018: 1):

Aquesta entitat crec que no ha aconseguit que el premi tingui prou prestigi, encara que la voluntat hi fos, i els últims anys prova camins una mica estranys i, en conseqüència més arriscats i discutits. Si s'opta per un jurat popular o una votació popular, sortirà premiada una obra popular; si es tria un jurat de catedràtics emèrits, premiaran segurament l'obra d'un autor consagrat d'edat avançada; si els promotors del premi busquen un autor nou i jove, cal posar un jurat modern i jove que es fixi en el que se li ha encarregat. No hi ha més misteri.

Perquè el Crexells ha estat, des dels orígens, un premi sempre polèmic (Vergés 2016). Ja en la primera edició, un jurat llavors format per figures tan prestigioses com Pompeu Fabra (president), Carles Riba, Carles Rahola, Josep M. López-Picó, Gaziell, Josep M. Junoy i Just Cabot (secretari), premiava *Vida interior d'un escriptor*, de Joan Puig i Ferrer, en entendre que les obres publicades aquell any per autors com Josep Pla o Francesc Trabal, entre altres, «no s'adaptaven a l'esperit de la Fundació» (Roig 2002: 66). L'any següent, tampoc exempt de polèmica, Puig i Ferrer revalidaria l'estatueta amb *El cercle màgic*, en detriment de *Fanny*, de Carles Soldevila, la gran favorita en tots els pronòstics i les travesses.⁴

4. L'any mateix de confecció del present estudi, l'Ateneu Barcelonès va organitzar la Setmana del Premi Crexells durant el mes de març del 2021, amb l'objectiu presumible de revertir corrents d'opinió contraris i «per tal de promoure la difusió i presentació de les obres proposades que hagin estat publicades i distribuïdes, on participaran editorials i autors. Es podrà assistir als actes, tallers i debats que seran de difusió general amb voluntat de reforçar la promoció de la literatura catalana i la projecció de l'Ateneu Barcelonès» (<<https://www.ateneubcn.org/activitats/premi-crexells>>; data de consulta: 23.08.2021). Menció especial mereix també l'excelsa mostra digital sobre la història del Premi, estrenada el 2018 en commemoració del 90è aniversari: <<https://arxiudigital.ateneubcn.cat/exhibits/show/90-anys-premi-crexells>> (data de consulta: 23.08.2021).

2019	<i>Persecució</i> , Toni Sala	L'Altra Editorial
2018	<i>Sobre la terra impura</i> , Melcior Comes	Proa
2016	<i>Cruï. Els portadors de la torxa</i> , Joan Buades	Autoedició/Més Llibres
2015	<i>Gegants de gel</i> , Joan Benesiu	Periscopi
2014	<i>La cinquena planta</i> , Manuel Baixauli	Proa
2013	<i>Dos taiüts negres i dos de blancs</i> , Pep Coll	Proa
2012	<i>Sense alè</i> , Josefa Contijoch	Edicions 1984
2011	<i>Jo confesso</i> , Jaume Cabré	Proa
2010	<i>El somni de Farringdon Road</i> , Antoni Vives	La Magrana
2009	<i>Els jugadors de Whist</i> , Vicenç Pagès	Edicions 62
2008	<i>El professor d'història</i> , Joan Francesc Mira	Proa
2007	<i>Dormir amb Winona Ryder</i> , Edgar Cantero	Proa
2006	<i>La victòria de la creu</i> , Miquel Maria Gibert	Proa
2005	<i>Les amnèsies de Déu</i> , Joan-Daniel Bezsonoff	Edicions 62
2004	<i>El dia de l'ós</i> , Joan-Lluís Lluís	RBA
2003	<i>Pa negre</i> , Emili Teixidor	Columna
2002	<i>Societat limitada</i> , Ferran Torrent	Bromera/Columna
2001	<i>El mestre de Taüll</i> , Joan Agut	Proa
2000	<i>El cor del senglar</i> , Baltasar Porcel	Edicions 62

Taula 3. *Títols de prosa narrativa originals en català guardonats amb el Premi Joan Crexells*⁵

3.3 PREMI DE LA CRÍTICA SERRA D'OR

Els Premis de la Crítica Serra d'Or els atorga, des de l'any 1967, la revista *Serra d'Or*, editada per l'Abadia de Montserrat (Massot i Muntaner 2016: 18). En l'actualitat, aquesta condecoració compta amb quatre categories clarament diferenciades que es bifurquen, alhora, en diverses seccions, fins al punt de condensar una dotzena llarga de distincions: (a) recerca, (b) teatre, (c) literatura infantil i juvenil i (d) literatura i assaig. És precisament en la modalitat «Premi Crítica Serra d'Or de Literatura i Assaig» on s'integra el guardó de prosa narrativa, categoria en què les obres premiades responen des de l'edició primigènia al requisit d'haver estat escrites originalment en llengua catalana (Rafart 2004: 16).

5. L'edició 2017 no es va organitzar arran de la presumpta minsa participació dels socis compromissaris en el procés de selecció i votació d'obres finalistes, mentre que la de l'any 2020 va quedar deserta a causa de la pandèmia de la Covid-19.

2020	<i>Fugir era el més bell que teníem</i> , Marta Marín-Dòmine	Proa
2019	<i>Sobre la terra impura</i> , Melcior Comes	Club Editor
2018	<i>Les coses que realment han vist aquests ulls...</i> , Josep Lluís Badal	Rata
2017	<i>El navegant</i> , Joan-Lluís Lluís	Proa
2016	<i>La sega</i> , Martí Domínguez	Proa
2015	<i>El diable i l'home just</i> , Jordi Coca	Galàxia Gutenberg
2014	<i>Climent</i> , Josep Maria Fonalleras	Amsterdam
2013	<i>Sense alè</i> , Josefa Contijoch	Edicions 1984
2012	<i>Jo confesso</i> , Jaume Cabré	Proa
2011	<i>La pastoral catalana</i> , Julià de Jòdar	Proa
2010	<i>El testament d'Alceste</i> , Miquel de Palol	Empúries
2009	<i>Aiguafang</i> , Joan-Lluís Lluís	RBA
2008	<i>L'illa dels dòlmens</i> , Antoni Vidal Ferrando	Ensiola
2007	<i>El metall impur</i> , Julià de Jòdar	Proa
2006	<i>Pandora al Congo</i> , Albert Sánchez Piñol	La Campana
2005	<i>Olympia a mitjanit</i> , Baltasar Porcel	Columna
2004	<i>El nyèbit</i> , Ramon Monton	Proa
2003	<i>Societat limitada</i> , Ferran Torrent	Bromera/Columna
2002	<i>L'emperador o l'ull del vent</i> , Baltasar Porcel	Columna
2001	<i>Cap al cel obert</i> , Carme Riera	Destino
2000	<i>Bulbs</i> , Josep Navarro Santaaulàlia	La Magrana

Taula 4. Títols de prosa narrativa originals en català guardonats amb el Premi de la Crítica Serra d'Or

3.4 PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA (AELC)

El Premi de la Crítica de narrativa catalana té els orígens en una condecoració literària precedent atorgada, des del 1978 i amb caràcter anual, per l'Associació Espanyola de Crítics Literaris «amb la voluntat de proclamar la millor obra de prosa narrativa escrita en llengua catalana durant l'any anterior». ⁶ Els inicis, però, foren poc consistents, conseqüència de la fragilitat política de l'època: el premi es va lliurar per primera vegada el 1962, però ja no es va tornar a concedir fins al 1976, tot just al cap de poc temps de la caiguda del règim dictatorial. L'any 1977 no es va convocar tampoc per un problema de dates i a partir de 1978 s'hi ha anat lliurant de forma anual, sense cap més interrupció fins a l'actualitat.

6. <<https://www.escriptors.cat/premis/premis-de-la-critica-catalana>> (Data de consulta: 28.08.2021).

En el decurs d'aquest perllongat lapse de temps, però, hi haurà encara una altra data clau: des de l'any 2002, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana és l'entitat que coordina el guardó, dotant-lo de més a més de noves modalitats complementàries al premi principal, com ara la menció particular circumscrita a l'àmbit valencià, apèndix de la categoria general de prosa narrativa.

2020	<i>Sis nits d'agost</i> , Jordi Lara	Edicions 1984
2019	<i>L'art de portar gavardina</i> , Sergi Pàmies	Quaderns Crema
2018	<i>Els fills de Llacuna Park</i> , Maria Guasch	L'Altra Editorial
2017	<i>Veus al ras</i> , Sebastià Perelló	Club Editor
2016	<i>La sega</i> , Martí Domínguez	Proa
2015	<i>Els nois</i> , Toni Sala	L'Altra Editorial
2014	<i>Dos taüts negres i dos de blancs</i> , Pep Coll	Proa
2013	<i>En caure la tarda</i> , Jordi Coca	Edicions 62
2012	<i>Jo confesso</i> , Jaume Cabré	Proa
2011	<i>Maletes perdudes</i> , Jordi Puntí	Proa
2010	<i>Contes russos</i> , Francesc Serés	Quaderns Crema
2009	<i>El professor d'història</i> , Joan Francesc Mira	Proa
2008	<i>L'home manuscrit</i> , Manuel Baixauli	Proa
2007	<i>La decisió de Brandes</i> , Eduard Márquez	Empúries
2006	<i>Mistana</i> , Núria Perpinyà	Proa
2005	<i>Les veus del Pamano</i> , Jaume Cabré	Proa
2004	<i>Purgatori</i> , Joan Francesc Mira	Edicions 62
2003	<i>Societat limitada</i> , Ferran Torrent	Bromera/Columna
2002	<i>El trànsit de les fades</i> , Julià de Jòdar	Quaderns Crema
2001	<i>El cor del senglar</i> , Baltasar Porcel	Edicions 62
2000	<i>Maniobres privades</i> , Valentí Puig	Edicions 62

Taula 5. Títols de prosa narrativa originals en català guardonats amb el Premi de la Crítica Catalana de l'AEELC

3.5 PREMI ÒMNIUM A LA MILLOR NOVEL·LA DE L'ANY

El 2017 es va crear el Premi Òmnium a la Millor Novel·la de l'Any, dotat amb 20.000 euros directes per a l'autor i 5.000 euros addicionals per a la promoció del llibre. Aquests fets el converteixen, ara com ara, en el més recent i, alhora, en el més ben dotat en l'àmbit de les lletres catalanes entre el conjunt de premis a obra publicada. En aquest intent al nostre entendre reeixit de prestigiar el premi des de bon antuvi, l'obra enaltida haurà de superar de més a més diversos filtres.

En una primera fase, un comitè de selecció independent nomenat per l'entitat Òmnium Cultural en fa una primera tria entre totes les novel·les en català publicades l'any anterior; concretament, d'octubre a setembre. Posteriorment, un jurat format per cinc persones de reconegut prestigi de l'àmbit acadèmic i de la crítica literària tria tres obres finalistes.⁷ D'entre aquestes tres, finalment, s'escull el relat guanyador. Respecte d'aquest premi encara novell, Màrius Serra (2018) adverteix que «tot just s'acaba d'encetar, i caldrà veure com evoluciona, si aconseguix tenir incidència i si esdevé esclau de les quotes editorials, com li passa al Goncourt». Efectivament, caldrà restar-ne ben atents a l'evolució, tot i que d'entrada, de rigor i de voluntat de difusió i impacte mediàtic per tal d'intentar-lo consolidar com un premi ben reputat no hi va mancat, si ens atenem a la cadència de motius esgrimits.

2020	<i>Boulder</i> , Eva Baltasar	Club Editor
2019	<i>L'esperit del temps</i> , Martí Domínguez	Quaderns Crema
2018	<i>Aprendre a parlar amb les plantes</i> , Marta Orriols	Periscopi
2017	<i>Els estranys</i> , Raül Garrigasait	Edicions 1984

Taula 6. *Títols de prosa narrativa guardonats amb el Premi Òmnium Cultural a la Millor Novel·la de l'Any en Català*

3.6 PREMI CIUTAT DE BARCELONA

El Premi Ciutat de Barcelona de Literatura en Llengua Catalana és una condecoració atorgada a una obra de creació literària en qualsevol gènere, escrita originàriament en català i publicada necessàriament per una editorial amb seu a la capital catalana o la seua àrea metropolitana. El lliura l'Ajuntament de Barcelona i l'escriptor guardonat, a qui correspon íntegrament l'import del premi, és escollit per un jurat integrat per un màxim de sis persones: un president o presidenta, fins a un màxim de quatre vocals i, finalment, un representant de l'Institut de Cultura de Barcelona, amb veu però sense vot.⁸

7. El jurat és públic i cada any es dona a conèixer amb anterioritat a la proclamació de l'obra guanyadora. Consulteu, a tall d'exemple, els membres integrants de la darrera edició: <<https://www.omnium.cat/ca/projectes/premi-omnium-a-la-millor-novella-de-lany/jurat/>> (Data de consulta: 21.08.2021).

8. Cf. les bases detallades en <<https://ajuntament.barcelona.cat/premisciutatbcn/>> (Data de consulta: 06.09.2021).

El guardó forma part dels Premis Ciutat de Barcelona, certamen en què es concedeix una munió de distincions anuals a diferents disciplines humanístiques i socials. La categoria que ens ateny, instaurada el 1978, romangué desdoblada entre 1985 i 1991 en les modalitats respectives de «Poesia catalana» i «Narrativa catalana». Tanmateix, fa tres dècades fou unificada en una de sola sense diferencial de modalitat literària. Excepcionalment, els anys 1963 i 1969, en l'extinta categoria genèrica de «Novela» es van premiar a tall d'anècdota més aviat folklòrica un parell de llibres en català, sota la supervisió censora del Règim. Durant el període objecte d'estudi, les obres premiades han estat indistintament llibres de qualsevol gènere literari, si bé la prosa narrativa ha estat de llarg la modalitat més nodrida.⁹

2019	<i>Serem Atlàntida</i> , Joan Benesiu	Periscopi
2017	<i>Aventures i desventures de l'insòlit</i> Joan Orpí , Max Besora	Males herbes
2016	<i>Eren ells</i> , Carles Rebassa	Angle Editorial
2015	<i>La filla estrangera</i> , Najat El Hachmi	Edicions 62
2013	<i>Cafè Barcelona</i> , Joan Carreras	Proa
2012	<i>Sense alè</i> , Josefa Contijoch	Edicions 1984
2010	<i>Un dia tranquil</i> , Ponç Puigdevall	Tusquets
2009	<i>Contes russos</i> , Francesc Serés	Quaderns Crema
2008	<i>El professor d'història</i> , Joan Francesc Mira	Proa
2007	<i>L'amor boig</i> , Pere Rovira	Edicions 62
2006	<i>Si menges una llimona sense fer ganyotes</i> , Sergi Pàmies	Quaderns Crema
2005	<i>Una discreta venjança</i> , Jordi Sarsanedas	Edicions 62
2003	<i>Millor que no m'ho expliquis</i> , Imma Monsó	RBA
2001	<i>Sota la pols</i> , Jordi Coca	Proa

Taula 7. Títols de prosa narrativa originals en català guardonats amb el Premi Literari Ciutat de Barcelona

3.7 PREMI LLETRA D'OR

El Premi Lletra d'Or el van crear el 1956 un grup de nou escriptors a Barcelona, enmig de la clandestinitat de la dictadura franquista, per reconèixer el millor llibre en català de l'any transcorregut. La persona guanyadora rep un botó de solapa d'or massís elaborat, successivament, per tres generacions de joiers de la família Capdevila.

9. Els anys 2000, 2002, 2004, 2011, 2014 i 2018, les obres premiades foren llibres d'assaig, teatre o poesia. L'any 2020, el distintiu fou declarat desert arran de la pandèmia de la Covid-19.

En concret, l'efígie representa la lletra *fi* (Φ), el 21é caràcter de l'alfabet grec, símbol clàssic de l'equilibri. Aquest detall ha estat confeccionat darrerament pel mestre orfebren Manuel Capdevila.

Es tracta d'una distinció privada i independent de qualsevol institució o empresa editorial, desproveïda al seu torn de dotació econòmica, que premia cada any el millor llibre publicat en llengua catalana, sense fer-hi distinció quant a gènere literari. Aquesta circumstància ha motivat que els llibres objecte d'estudi en siguin menys respecte dels altres premis, en tant que vora la meitat de les obres premiades al llarg d'aquest segle han resultat ser assajos, peces teatrals i, sobretot, aplecs lírics.¹⁰

2020	<i>Lítica</i> , Lucia Pietrelli	Males herbes
2014	<i>Les cròniques del déu coix</i> , Joan-Lluís Lluís	Proa
2011	<i>Maletes perdudes</i> , Jordi Puntí	Empúries
2010	<i>Una educació francesa</i> , Joan Daniel Bezsonoff	L'Avenç
2007	<i>Si menges una llimona sense fer ganyotes</i> , Sergi Pàmies	Quaderns Crema
2005	<i>T'estimo si he begut</i> , Empar Moliner	Quaderns Crema
2004	<i>Pa negre</i> , Emili Teixidor	Columna
2002	<i>L'emperador o l'ull del vent</i> , Baltasar Porcel	Columna
2000	<i>Vuitanta-sis contes</i> , Quim Monzó	Quaderns Crema

Taula 8. *Títols de prosa narrativa originals en català guardonats amb el Premi Lletres d'Or*

4. ANÀLISI DE RESULTATS

A la recerca d'indicis de canonicitat, la concessió de premis a obra narrativa publicada amaga, en xifres relatives a les dues primeres dècades d'aquest segle, unes dades percentuals i absolutes simptomàtiques respecte d'aquests quatre indicadors: gènere i procedència geogràfica dels autors guardonats, diversitat editorial i varietat d'escriptors condecorats de forma més o menys habitual. Heus ací l'anàlisi conjunta.

4.1 GÈNERE BINARI

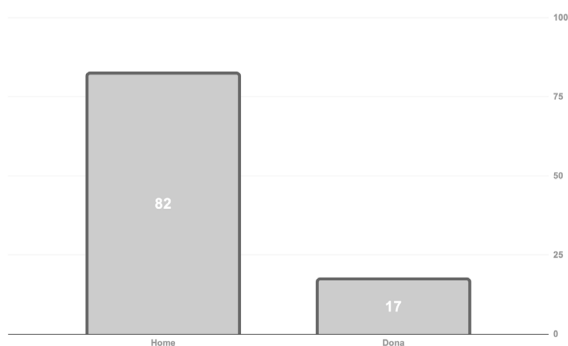
Esther Escolan (2016) escruta el lliurament de distincions literàries per binarisme de gènere i constata, dades en mà, la conclusió conspícua que els premis literaris, tant

10. Els anys 2001, 2003, 2006, 2008, 2009, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018 i 2019, les obres premiades foren llibres de gèneres literaris diferents al de la prosa narrativa.

els nostrats com els forans, no solen recaure gaire en dones. Si més no, tant com per-tocaria en una societat que s'afanya a autoproclamar-se paritària. Escolan hi exposa les possibles causes i ho atribueix a un cúmulo multifactorial de circumstàncies. En el cas concret dels premis a obra publicada en català, el desequilibri es perpetua i la balança d'homes i dones premiats dista molt de la quantitat real de narradors i narradores en actiu. Només cal fer una ullada al conjunt d'obres publicades cada any i a la relació de plomes d'ambdós gèneres afiliades a l'AELC. El desequilibri percentual home-dona, d'un 82,8 % per un 17,2 % en xifres absolutes, resulta més flagrant en determinats premis, com ara el Crexells (95 % - 5 %), el Serra d'Or (86 % - 14 %) i, paradoxalment, el de la Crítica Catalana, concedit, ves per on, per la mateixa AELC (90 % - 10 %). Només el d'Òmnium, qui sap si per la seua curta tradició o per l'equilibri de sexes estipulat a les bases reguladores del jurat, presenta una paritat òptima entre creadors i creadores (50 % - 50 %), mentre que en el Llibreter (64 % - 36 %), Ciutat de Barcelona (79 % - 21 %) i Lletra d'Or (78 % - 22 %) les diferències percentuals, sense ser tampoc satisfactòries, resulten més moderades; val a dir, però, que aquests dos últims premis inclouen autories dins de l'interval cronològic 2000-2020 que, en ser d'altres gèneres literaris o de narrativa no original en català, no han estat considerades en aquest estudi.

	Premi Llibreter	Premi Crexells	Premi Serra d'Or	Premi AELC	Premi Òmnium	Premi Ciutat BCN	Premi Lletra d'Or	Total
Home	7	18	18	19	2	11	7	82
Dona	4	1	3	2	2	3	2	17

Taula 9. *Dades quantitatives d'autoria per gènere binari en premis de narrativa catalana 2000-2020 a obra publicada*

Gràfic 1. *Dades quantitatives d'autoria per gènere binari en premis de narrativa catalana 2000-2020 a obra publicada*

4.2 ORIGEN GEOGRÀFIC

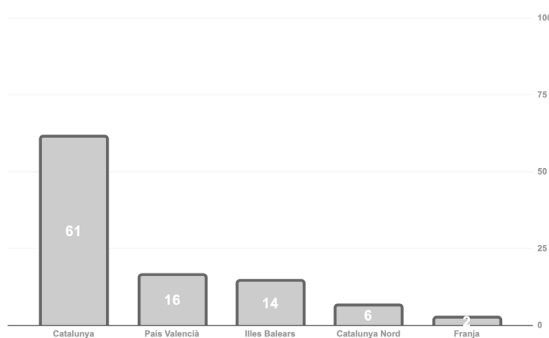
A grans trets, els premis literaris a obra publicada en català preserven una proporció d'autoria compensada en relació amb l'origen geogràfic dels escriptors, si ens atenim a la balança real de novel·listes originaris d'un indret o un altre. La dada contrasta amb l'absència de premis d'aquesta índole en la resta de territoris catalanòfons més enllà de la circumscripció administrativa de Catalunya, tal com denuncia l'escriptor Xavier Aliaga (2020): «Molt poca cosa. Tal vegada seria el moment de posar-se les piles». A la inexistència d'aquest tipus de certàmens en l'àmbit balear, se li suma també la peculiar casuística valenciana, amb guardons com ara el Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians, emplaçat dins del marc general dels de l'AELC, o el Premi de l'IIFV, de caràcter biennal, nodrits tots dos de candidatures acotades exclusivament al marc territorial autonòmic (Aliaga 2020: 1):

Convé ressaltar que els premis a obra publicada a Catalunya no discriminen la procedència dels autors i autores. Per això, amb una raonable freqüència, les plomes valencianes són distingides amb alguns d'aquests premis.

Amb tot, els autors naturals de Catalunya resulten majoritaris en tots els casos: són nadius d'aquest territori el 82 % dels qui han obtingut el Premi Llibreter, el 75 % dels del d'Òmnium i el 71 % dels del Ciutat de Barcelona, dades que contrasten amb el 57 % d'autoria geogràfica catalana del Serra d'Or i el Premi de la Crítica de l'AELC, el 55 % del Lletra d'Or o el 52 % del Crexells; premis, aquests darrers, amb major diversitat territorial pel que fa a autors condecorats. En dades absolutes, el 61,5 % del total de premiats són catalans.

Per raons poblacionals evidents, els escriptors originaris de la Franja d'Aragó o la Catalunya Nord resulten testimonials, si bé també hi tenen certa presència, mentre que de Balears únicament el Llibreter i el d'Òmnium, de recorregut més limitat per les causes argüïdes adés, són els únics certàmens que encara no compten amb cap autor guardonat; els illencs premiats suposen un 14 % del total. Entre aquests, tots resulten ser mallorquins. Per últim, quant a premiats d'origen valencià, a excepció del Lletra d'Or, s'hi constata també una presència assídua; si més no, d'un parell d'escriptors d'aquest indret distingits en cada premi, això és, el 16 % respecte del total. Aquesta dada és destacable tenint en compte l'existència paral·lela de premis destinats amb particularitat als qui escriuen en llengua pròpia des del territori més meridional de la catalanofonia.

	Premi Llibreter	Premi Crexells	Premi Serra d'Or	Premi AELC	Premi Òmnium	Premi Ciutat BCN	Premi Lletre d'Or	Total
Catalunya	9	10	12	12	3	10	5	61
País Valencià	2	4	2	5	1	2	0	16
Illes Balears	0	3	5	3	0	1	2	14
Catalunya Nord	0	2	2	0	0	0	2	6
Franja d'Aragó	0	0	0	1	0	1	0	2

Taula 10. *Origen geogràfic dels escriptors guardonats durant el període 2000-2020*Gràfic 2. *Origen geogràfic dels escriptors guardonats durant el període 2000-2020*

4.3 EDITORIALS

Els títols publicats en la col·lecció «A tot vent» de l'Editorial Proa són, amb gran diferència, els que més reconeixements a obra narrativa publicada acumulen: un total de 27, seguits respectivament per Quaderns Crema i Edicions 62, amb onze i deu guardons. Edicions 1984 n'ha obtingut mitja dotzena; Columna i Periscopi n'atresoren cinc —en el cas d'aquesta editorial independent, els ha obtingut tots aquest darrer lustre—; Club Editor, Empúries, L'Altra Editorial o RBA, quatre cadascuna; mentre que Bromera en suma tres.¹¹ Per últim, una quinzena d'editorials diferents a les es-

11. Els tres premis atribuïts a Edicions Bromera (els tres per *Societat limitada*, de Ferran Torrent) corresponen també, en bona llei, al Grup 62, atès que la novel·la fou publicada alhora per Columna i Bromera, en virtut d'un acord de distribució pel qual cadascuna distribuïa l'obra en l'àmbit que li era propi. Així mateix, el Crexells de 2016, *Cruï. Els portadors de la torxa*, no el va publicar inicialment Més Llibres, sinó que l'autor, Joan Buades, el va autopublicar. Va ser precisament arran de la polèmica suscitada per aquest motiu que Més Llibres va recuperar la novel·la al cap d'un temps.

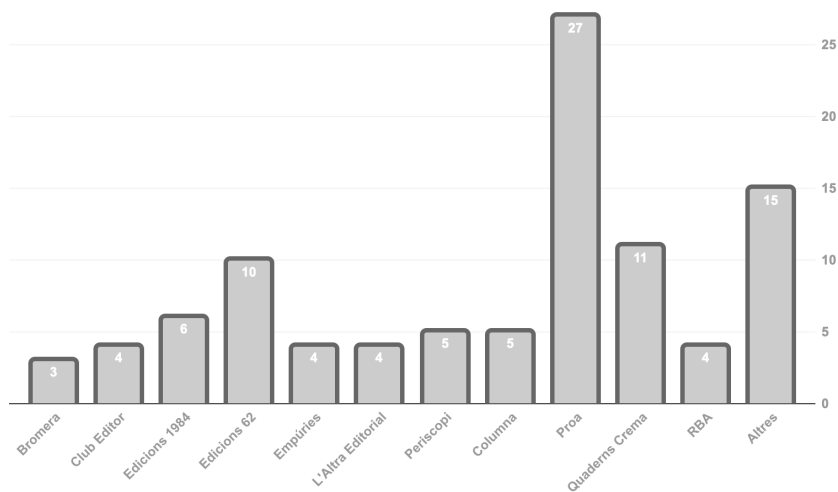
mentades n'han rebut un de sol o un parell a tot estirar, tal com il·lustren les graelles particulars de cada premi dimensionades pàgines arrere.

Aquesta diversitat emmascara, però, el fet que molts d'aquests segells són en realitat marques vinculades al Grup 62, *holding* editorial del grup Planeta, que té un paper central en l'edició a escala internacional. No debades, si en fem el sumatori, gairebé la meitat dels guardons recau en algun d'aquests segells. En concret, només aquest grup hi aglutina 46 títols d'un total de 99.¹²

Serra (2018) advertia que en la composició dels jurats literaris cal cuidar que els integrants no estiguen mai a sou de cap editorial. En la mateixa línia, Pagès (2021) rebla que «els premis han tingut la funció, sovint beneficiosa en termes literaris, d'alterar les regles del mercat, tot i que poden acabar confluint-hi a través de maniobres editorials, o quan un autor en rep els beneficis mediàtics». Precisament fent referència a l'estrena del recent Premi Òmnium, Serra denuncia la problemàtica que implica l'esclavisme de les quotes editorials. La graella següent fa palés un cert equilibri que mai no sabrem si respon a la fórmula premeditada d'anar acontentant tothom i si existeixen o no pressions de repartiment, però el fet positiu és que cap premi dels d'aquesta índole mostra una afinitat o adhesió descaradament favoritista envers cap editorial. Tot i que aquest equilibri pot semblar un símptoma inequívoc de bona salut democràtica, crida igualment l'atenció que el gruix d'editorials premiades tinguen seu física a Catalunya i, en particular, a la regió metropolitana de Barcelona. Perquè si bé és cert que és precisament allà on s'emplaça el gruix de la indústria editorial, el Premi Ciutat de Barcelona és l'únic que estableix com a requisit que la seu física d'aquestes empreses estiga ubicada a la rodalia geogràfica de la capital catalana.

12. En aquest enllaç apareixen detallats tots els segells del *holding* editorial Grup 62: <<https://www.grup62.cat/editorials>> (Data de consulta: 16.05.2022). Per a aquesta estimació s'han tingut en compte els llibres publicats per Proa, Edicions 62, Empúries, Destino i Columna-Planeta, incloent-hi els tres coeditats per Bromera.

	Premi Llibreter	Premi Crexells	Premi Serra d'Or	Premi AELC	Premi Òmnium	Premi Ciutat BCN	Premi Lletra d'Or	Total
Proa		8	7	8		3	1	27
Quaderns Crema	2			3	1	2	3	11
Edicions 62		3		4		3		10
Edicions 1984	1	1	1	1	1	1		6
Columna		1	2				2	5
Periscopi	2	1			1	1		5
Club Editor	1		1	1	1			4
Empúries	1		1	1			1	4
L'Altra Editorial	1	1		2				4
RBA	1	1	1			1		4
Bromera		1	1	1				3
Altres ¹³	2	2	7			2	2	15

Taula II. *Editorials amb obres premiades en almenys tres ocasions entre 2000 i 2020*Gràfic 3. *Relació completa d'editorials amb obres premiades entre 2000 i 2020*

13. Relació d'editorials premiades una o dues vegades: Brau i Plaza & Janés (Llibreter); La Magrana i Més Llibres (Crexells); Amsterdam, Destino, Ensiola, Galàxia Gutenberg, La Campana, La Magrana i Rata (Serra d'Or); Males Herbes i Tusquets (Ciutat de Barcelona); L'Avenç i Males Herbes (Lletra d'Or).

4.4 AUTORS GUARDONATS

Malgrat l'heterogeneïtat imperant, diversos dels 99 premis considerats en aquest estudi han recaigut en una mateixa autoria en més d'una ocasió. Hi ha qui ha obtingut diferents condecoracions a obra publicada per un mateix títol i qui ha rebut el reconeixement d'aquests certàmens per distints llibres seus. En termes generals, la nòmina de plomes premiades per partida doble o triple és relativament extensa. Tot i aquesta circumstància, però, podem dilucidar un cànon més o menys definit a efectes d'etiquetes, atès que la quantitat de noms premiats en més de tres ocasions és significativament molt més reduïda.

4.4.1 Premis per partida doble

A fi d'albirar indicis de presumpta canonicitat, l'estudi bandeja aquells noms que tan sols han rebut un únic premi i considera, en canvi, els qui n'han rebut almenys un parell. Entre els d'aquesta primera categoria orientativa en clau de cànon, cal diferenciar entre els qui els han concedit dos premis per dues obres diferents dels qui n'han rebut dos pel mateix llibre. D'una banda, hi ha quatre autors associats a aquesta primera casuística: **Eva Baltasar**, per *Permagel* (Llibreter 2018) i per *Boulder* (Ciutat BCN 2020); **Toni Sala**, per *Els nois* (Crexells 2015) i per *Persecució* (Llibreter 2019); **Antoni Vives**, per *El somni de Farringdon Road* (Crexells 2010) i per *I demà, el paradís* (Llibreter 2014); o el nord-català **Joan-Daniel Bezsonoff**, per *Les amnèsies de Déu* (Crexells 2005) i per *Una educació francesa* (Lletra d'Or 2010). Alhora, s'hi constaten cinc escriptors que dupliquen premi per una mateixa obra seua: **Melcior Comes**, per *Sota la terra impura* (Crexells 2018 i Serra d'Or 2019); **Raül Garrigasait**, per *Els estranys* (Llibreter 2017 i Ciutat BCN 2017); **Pep Coll**, per *Dos taiüts negres i dos de blancs* (Crexells 2013 i Crítica AELC 2014); **Francesc Serés**, per *Contes russos* (Crítica AELC 2010 i Ciutat BCN 2009); i **Emili Teixidor**, per *Pa negre* (Crexells 2003 i Lletra d'Or 2004).

4.4.2 Premis per partida triple

En la categoria d'autors que han rebut tres premis, en trobem un total de vuit, si bé les combinacions fluctuen aleatòriament respecte dels llibres guardonats i la relació de premis concedits. Per un cantó, hi ha els qui han rebut tres distincions diferents per tres obres distintes: **Manuel Baixauli**, per *L'home manuscrit* (Crítica AELC 2008), per *La cinquena planta* (Crexells 2014) i per *Ignot* (Llibreter 2020); **Jordi Coca**, per *Sota*

la pols (Ciutat BCN 2001), per *En caure la tarda* (Crítica AELC 2013) i per *El diable i l'home just* (Serra d'Or 2015); i **Julià de Jòdar**, per *El trànsit de les fades* (Crítica AELC 2002), per *El metall impur* (Serra d'Or 2007) i per *La pastoral catalana* (Serra d'Or 2011).

D'altres, però, n'han rebut tres per dues obres, això és, un dels seus dos llibres premiats ha obtingut menció doble: és per exemple el cas de **Joan Benesiu**, per *Gegants de gel* (Llibreter 2015 i Crexells 2015) i per *Serem Atlàntida* (Ciutat BCN 2019); **Martí Domínguez**, per *La sega* (Serra d'Or 2016 i Crítica AELC 2016) i per *L'esperit del temps* (Òmnium 2019); o **Sergi Pàmies**, per *Si menges una llimona sense fer ganyotes* (Ciutat BCN 2006 i Lletra d'Or 2007) i per *L'art de portar gavardina* (Crítica AELC 2019).

Així mateix, hi ha encara qui ha rebut tres guardons per un únic llibre: **Ferran Torrent**, per *Societat limitada* (Crexells 2002, Serra d'Or 2003 i Crítica AELC 2003); **Jordi Puntí**, per *Maletes perdudes* (Llibreter 2010, Crítica AELC 2011 i Lletra d'Or 2011); o **Josefa Contijoch**, l'única dona amb més de dues distincions acumulades, per *Sense alè* (Crexells 2012, Serra d'Or 2013 i Ciutat BCN 2012).

4.4.3 Premis per partida múltiple

El cànon pel que fa a narradors en llengua catalana reconeguts habitualment amb premis a obra publicada comença a definir-se, en tant que entre els qui han rebut quatre premis o més, hi constatem tan sols quatre noms: el català **Jaume Cabré**, pel tres vegades premiat *Jo confesso* (Crexells 2011, Serra d'Or 2012 i Crítica AELC 2012) i per *Les veus del Pamano* (Crítica AELC 2005); el valencià **Joan Francesc Mira**, pel també tres vegades premiat *El professor d'història* (Crexells 2008, Crítica AELC 2009 i Ciutat BCN 2008) i per *Purgatori* (Serra d'Or 2004); i el rossellonès **Joan-Lluís Lluís**, que atresora un únic guardó en fins a quatre obres distintes: *El dia de l'ós* (Crexells 2004), *Aiguafang* (Serra d'Or 2009), *Les cròniques del déu coix* (Lletra d'Or 2014) i *El navegant* (Serra d'Or 2017).

Per últim, el mallorquí **Baltasar Porcel**, dissortadament ja traspasat, és l'únic que acumula cinc guardons, per les obres següents: *El cor del senglar* (Crexells 2000 i Crítica AELC 2001), *L'emperador o l'ull del vent* (Serra d'Or 2002 i Lletra d'Or 2002) i *Olympia a mitjanit* (Serra d'Or 2005). Siga com vulga, si es pretenguera establir un cànon autorial partint de l'acumulació de guardons, el criteri quantitatiu dels premis concedits necessitaria considerar ensems moltes altres variables perquè aquesta dada tinguera un major grau de solidesa. Ens referim a factors com: (a) que alguns d'aquests escriptors havien rebut ja qualsevol d'aquests mateixos premis a obra publicada amb anterioritat al període objecte d'estudi; (b) al fet que cap d'aquests autors haja obtingut el Premi Llibreter, el distintiu menys academicista, el més ben considerat i el que més té

en compte l'opinió dels lectors; (c) a la necessitat d'una verificació encreuada bivariada per saber si els llibres distingits estant ja en el mercat havien estat guardonats abans o no amb algun altre premi literari a obra inèdita; (d) o a la recepció paral·lela de premis de caràcter internacional, entre altres.¹⁴ A pesar que la consideració d'aquesta munió de variables seria necessària per a definir el traç d'un possible cànon des d'una òptica molt més nítida, empírica i rigorosa, el fet cert és que la relació de noms constatada ací permet apuntar igualment unes conclusions evidents en una marcada direcció.

	Premi Llibreter	Premi Crexells	Premi Serra d'Or	Premi AELC	Premi Òmnium	Premi Ciutat BCN	Premi Lletre d'Or	Total
Baltasar Porcel		1	2	1			1	5
Jaume Cabré		1	1	2				4
Joan Francesc Mira		1	1	1		1		4
Joan-Lluís Lluís		1	2				1	4
Manuel Baixauli	1	1		1				3
Joan Benesiu	1	1				1		3
Jordi Coca			1	1		1		3
Josefa Contijoch		1	1			1		3
Martí Domínguez			1	1	1			3
Julià de Jòdar			2	1				3
Sergi Pàmies				1		1	1	3
Jordi Puntí	1			1			1	3
Ferran Torrent		1	1	1				3

Taula 12. *Escriptors guardonats almenys en tres ocasions en l'interval d'anys 2000-2020*

14. En relació amb aquest conjunt de premisses exposades, només a tall d'exemple, l'escriptor Jaume Cabré havia rebut el Serra d'Or 1985 i el Premi de la Crítica Catalana 1985 per *Fra Junoy o l'agonia dels sons*; el Crexells 1991, el Serra d'Or 1992 i el de la Crítica Catalana 1991 per *Senyoria*; o el Serra d'Or 1997, el Ciutat de Barcelona 1996 i el Lletre d'Or 1997 per *L'ombra de l'eunuc*. Tot plegat, fa un total de dotze premis en català a obra publicada, si hi sumem els rebuts en aquest segle. Aquest escriptor acumula així mateix uns quants premis a obra inèdita: el Sant Jordi de novel·la, el Nacional de Literatura, el M. Àngels Anglada o el Prudenci Bertrana, aquest últim per partida doble, com també una vasta cadència de reconeixements internacionals a obra publicada per *Jo confesso* i *Les veus del Pamano*: l'Athens Prize for Literature στο 2017, el Kulturhuset Stadsteaterns International Literary Prize in Stockholm 2017, el Prix Jean Morer des Vendanges Littéraires de Rivesaltes 2014 o el Prix Courier International du meilleur roman étranger 2013, entre altres. Aquest aclaparador bagatge entra paradoxalment en contradicció amb el fet que cap autor haja repetit un mateix premi més dues vegades entre l'any 2000 i el 2020.

5. CONCLUSIONS

Com en qualsevol literatura occidental, crítics, especialistes i editors condicionen, de manera més o menys intencionada, els cànons literaris convencionals a casa nostra. Les xifres de venda, coartades per imprecisions potser preteses i per l'opacitat comercial estratègica, haurien de ser un altre element fonamental en l'establiment d'un règim canònic desproveït d'oficialisme (Muñoz, García & Cordón 2020). Malgrat tot, les novel·les guardonades amb premis a obra publicada, així com les autories consegüents, dibuixen per les raons esgrimides un traç ben perfilat en matèria de cànon literari en català del segle XXI que podria considerar-se complementari a l'establert per l'academicisme estricte. Això sí, amb molts matisos, en tant que cada premi és en part un microcosmos diferent de la resta.

Per una banda, hi ha la tessitura de la tipologia dels jurats. Els populars compten amb més prestigi social o, si més no, hom tendeix a considerar-los —no sense prevencions— menys perversos o tendenciosos. El Premi Llibreter seria la punta de llança dels d'aquesta tipologia. En canvi, per altra banda, altres entitats com l'Ateneu Barcelonès en el cas del Crexells no han aconseguit fer quallar iniciatives similars conceptualment associades a jurats oberts. Així mateix, els filtres previs de preseleccions més o menys internes són també factors que fan que la idiosincràsia de cada premi siga genuïna. Pagès (2020), però, adverteix d'un canvi de tendència: els premis a obra publicada s'atorgaven tradicionalment per regla general a escriptors sèniors, però en els últims anys s'ha consolidat la tendència contrària d'utilitzar-los com a plataforma de llançament d'autors novells.

En el pla concret dels resultats, l'equilibri de la representativitat territorial d'autors premiats contradiu *inputs* com ara la baixa quota de dones escriptores reconegudes o la concentració de guardons a llibres editats circumscrita gairebé de forma exclusiva a l'entorn de la indústria editorial de la ciutat de Barcelona. En un exercici lloable de salut democràtica, sembla que cap premi aposte de manera reiterada ni suspecta per cap nom concret, evidència que perfila la transversalitat del presumpte cànon i en dificulta la traçabilitat del patró. De fet, en relació amb el desxifrat i l'establiment definitiu d'aquest cànon hipotètic, resta pendent encara una continuïtat d'aquest estudi. Aquest exercici futur hauria d'escometre una exhaustiva anàlisi interna del cos dels llibres premiats (atenent temàtiques argumentals, emplaçaments, tipologia de personatges, extensió, etc.), així com la comparativa preceptiva de les obres premiades amb les procedents de premis a obra inèdita; això, però, són ja figures d'un altre paner. En tot cas, els escriptors que acumulen més premis resulten ser al capdavant autors d'una trajectòria consolidada i responen, canònicament, a un perfil estandarditzat de

gènere masculí, originari de Catalunya i creador d'obres publicades pels segells i col·leccions més prestigiosos del *holding* editorial Grup 62. Comptat i debatut, el fet cert és que els premis a obra publicada de narrativa en català concedits aquestes últimes dues dècades completes acaben traçant, qui sap si de forma pretesa o involuntària, un cànon amb idiosincràsia pròpia. Indefectiblement.

DARI ESCANDELL

Universitat d'Alacant

dari.escandell@ua.es

ORCID 0000-0003-3455-9796

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ABAD, Héctor (2018) «Diatriba y panegírico de los premios literarios», *Cuadernos Hispanoamericanos*, 01.02.2018.
- ALIAGA, Xavier (2020) «I per què no (més) premis valencians a obra publicada? Guardons a l'excel·lència des del País Valencià», *El Temps*, 1.907, 27.12.2020.
- BOURDIEU, Pierre (1964) *Les héritiers. Les étudiants et la culture*, París, Les Éditions de Minuit.
- CERRILLO, Pedro (2018) «Canon literario, canon escolar y canon oculto», *Quaderns de Filologia. Estudis literaris*, 18, p. 17-31.
- COTS, Josep (2018) «Premis, què en fem?», *L'Avenç*, 448 (Blog).
- ESCOLAN, Esther (2016) «Els premis literaris no són per a les dones», *Dones*, 46, p. 28-30.
- LLUCH, Gemma (2021) «El canon lector creado entre iguales. Estudio de caso: la recomendación virtual», dins J. M. de Amo (ed.), *La lectura y la escritura como prácticas sociales en la cultura digital*, València, Tirant lo Blanch, p. 51-73.
- LLUCH, Gemma & Mercè CANTÓ (2021) «Los premios literarios y el canon literario. El caso Protagonista Jove», dins M. Neira & A. Requeixo (ed.), *Verbas Amigas*, Santiago de Compostel·la, Centro Ramón Piñeiro, p. 473-490.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2016) «Cinquanta anys de premis Serra d'Or», *Serra d'Or*, 677, p. 17-26.
- MONTANER, Alberto (2011) «Factores empíricos en la conformación del canon literario», *Studia Aurea*, 5, p. 49-70.
- MUÑOZ, María, Araceli GARCÍA & José Antonio CORDÓN (2020) «Hacia una teoría del bestseller canónico: la constitución de un modelo estructural», *Revista General de Información y Documentación*, 30, p. 149-165.

- PABLO-NÚÑEZ, Luis (2011) «Los grupos editoriales españoles y su influencia en la creación de los cánones literarios actuales», dins A. Cabello *et alii* (ed.), *En los márgenes del canon: Aproximaciones a la literatura popular y de masas escrita en español (Siglos XX y XXI)*, Madrid, CSIC/Arbor, p. 31-50.
- PAGÈS, Vicenç (2020) «Els premis literaris, entre el 'kitsch' i el negoci», *Ara*, 05.II.2020 (Llegim).
- RAFART, Susanna (2004) «Premis Crítica Serra d'Or. Dels beneficis d'una literatura modesta», *Serra d'Or*, 534, p. 15-19.
- RAFEL, Aniol (2018) «Premis, què en fem?», *L'Avenç*, 448 (Blog).
- ROIG, Francesc (2002) «Joan Puig i Ferrer, primer premi Joan Crexells 1929», *Butlletí del Centre d'Estudis Selvatans*, 6, p. 46-77.
- SERRA, Màrius (2018) «Premis, què en fem?», *L'Avenç*, 448 (Blog).
- SULLÀ, Enric (2007) «El cànon literari: cap a una definició operativa», *Literatures*, 5, p. 9-22.
- SULLÀ, Enric (2008) «Contar el canon: sobre el canon de la literatura catalana del siglo XX», *Ínsula. Revista de Letras y Ciencias Humanas*, 729, p. 3-4.
- VERGÉS, Joan (2016) *Joan Crexells, obra i pensament*, Girona, Publicacions Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani.